

- تهران - میدان ۷ تیر - خیابان قائم مقام - نرسیده به خیابان فجر - نبش کوچه سام - پلاک ۱۷ - طبقه ۴
- تلفکس : ۵- ۸۸۳۴۹۶۷۰ (۰۲۱) - فاکس : ۸۸۳۴۹۶۷۳ (۰۲۱)
- URL:www.parsnamaddata.com
- [E-mail : info@parsnamaddata.com](mailto:E-mail:info@parsnamaddata.com)

فصل اول : ذکر

عرفا معتقدند که : (ذکر، رکنی قوی است اندر طریق حق، سبحانه تعالی و هیچکس به خدای تعالی نرسد مگر به دوام ذکر، و ذکر دو گونه باشد : ذکر به زبان و ذکر دل، بنده بدان (ذکر زبانی)، به استدامت (مداومت) به ذکر دل رسد. چون بنده به دل و زبان ذاکر باشد، او کامل بود در وصف خویش، در حال سلوک خویش، ابوالقاسم قشیری، رساله قشیریه ص ۳۴۷

هم چنین ذکر و یاد قلبی خداوند را همچون شمشیری برنده دانسته اند که خواطر سالک را از وسوسه ها و خیالات شیطانی می زداید . (گفته اند ذکر خدای عزوجل به دل شمشیر مریدان بود که بدان، جنگ کنند با دشمنان خویش و آفت ها بدان از خویشتن باز دارند و چون بلایی بر بنده ای فرود آید، به دل با خدا گردد، بلا از وی برخیزد اندر حال . ابوالقاسم قشیری، رساله قشیریه ص ۳۴۷)

(از میدان تفکر، میدان تذکر زاید و فرق میان تفکر و تذکر آن است که تفکر به جستن است و تذکر یافتن. خواجه عبدالله انصاری، صد میدان صفحه ۳۴)

دل که بی یاد اوست، سندان است

آن که گریان اوست ، خندان است

در طریقت قدم بیفشردی

شدی ایمن چو نام او بردی

تا دهانت کند چو گل پُر زر

تو، به یادش زبان چو گل کن تر

سنایی، مثنوی، معنوی حدیقه الحقیقه - ص ۹۴

- تهران - میدان ۷ تیر - خیابان قائم مقام - نرسیده به خیابان فجر - نبش کوچه سام - پلاک ۱۷ - طبقه ۴
- تلفکس : ۵- ۸۸۳۴۹۶۷۰ (۰۲۱) - فاکس : ۸۸۳۴۹۶۷۳ (۰۲۱)
- URL:www.parsnamaddata.com
- E-mail : info@parsnamaddata.com

باش دایم ای پسر با یاد حق
زنده دار از ذکر صبح و شام را
یاد حق آمد غذا این روح را
یاد حق گر مونس جانن بود
گر زمانی غافل از رحمان شوی
مومنا، ذکر خدا بسیار گوی
گر خبر داری ز عدل و داد حق
در تغافل مگذران ایام را
مرهم آمد این دل مجروح را
کی هوای کاخ و ایوانت بود؟
اندر آن دم همدم شیطان شوی
تا بیابی در دو عالم آبروی

عطار - پندنامه - ص ۶۷

عارف از ذکر محبوب خسته نمی شود.

(علامت عارف آن است که مانده نگردد از یادکرد دوست، و سیر نشود از دوستی او خوشتر از ذکر طعام نیست در دهان یقین، بر خوان رضا. مقالات شمس - ج ۲ - ص ۱۹۳)

مولوی در ضمن حکایت التذاذ زلیخا از نام یوسف (ع) به این موضوع اشاره کرده و به رهروان حقیقت اندرز می دهد که در ذکر و یاد حق، خستگی و غفلت به خود راه ندهید، بلکه عاشقانه و جانانه همواره نام و یاد خداوند را در دل و بر زبان خود جاری سازید. چرا که (در ذکر حضرت دوست حقیقی، کمتر از زنی نمی توان بود. حسین واعظ کاشفی - لب لباب مثنوی - ص ۳۱۴)

در این ابیات، یوسف نماد خداوند و زلیخا، نماد سالک عارف است که از ذکر و یاد کرد محبوب حقیقتی نه تنها دچار خستگی نمی شود بلکه با شنیدن نام و یادکرد او گرسنگی و تشنگی و خستگی را فراموش می کند رجوع کنید به ملاحظاتی سبزواری - شرح مثنوی - ج ۳ - ص ۵۰۱-۵۰۲.

- تهران - میدان ۷ تیر - خیابان قائم مقام - نرسیده به خیابان فجر - نبش کوچه سام - پلاک ۱۷ - طبقه ۴
- تلفکس : ۵- ۸۸۳۴۹۶۷۰ (۰۲۱) - فاکس : ۸۸۳۴۹۶۷۳ (۰۲۱)
- URL:www.parsnamaddata.com
- E-mail : info@parsnamaddata.com

آن زلیخا از سپندان تا به عود	نام جمله چیز، یوسف کرده بود
نام او در نامها مکتوم کرد	محرمان را سر آن معلوم کرد
گر بگفتی مه برآمد بنگرید	ور بگفتی سبز شد آن شاخ بید
ور بگفتی برگها خوش می طپند	ور بگفتی خوش همی سوزد سپند
صد هزاران نام اگر بر هم زدی	مقصد او زان همه یوسف بدی
گرسنه بودی، چو بردی نام او	می شدی او سیر و مست از جام او
تشنگیش از نام ام ساکن شدی	نام یوسف سیری باطن شدی
ور بدی دردیش زان نام بلند	درد او در حال گشتی سودمند
وقت سرما بودی او را پوستین	این کند در عشق نام دوست، این

مثنوی مولوی - ج ۳ - ص ۵۰۴

بنابراین از دیدگاه مولوی نیز ، محب واقعی از یادکرد نام حضرت دوست هرگز خسته نمی شود بلکه با شنیدن و تکرار نام او به وجد آمده و همه دردها و رنج ها را به فراموشی می سپارد.

شرایط و آداب ذکر :

شمس تعالیمی در باب شرایط و آداب زمان ذکر بیان داشته که می تواند در مسیر سلوک به یاری سالک بیاید. به عنوان نمونه : (چرا به خدا تضرع ننمایی ؟ نیمه شب بیدار شوی برخیز، دوگانه ای (دو رکعت نماز) بگذار،

- تهران - میدان ۷ تیر - خیابان قائم مقام - نرسیده به خیابان فجر - نبش کوچه سام - پلاک ۱۷ - طبقه ۴
- تلفکس : ۵- ۸۸۳۴۹۶۷۰ (۰۲۱) - فاکس : ۸۸۳۴۹۶۷۳ (۰۲۱)
- URL:www.parsnamaddata.com
- E-mail : info@parsnamaddata.com

نیاز، نیاز، نیاز! و روی بر خاک نه، دو قطره ببار که خداوندا، اگر انبیاء و اولیاء را تو نخواهی، چو حلقه بر در مانند، اکنون به من فلان بزرگ را نمودی، چشم مرا به او بینا گردان. (مقالات شمس، ج ۱، ص ۲۸۶).

از این سخنان شمس این گونه مستفاد می شود که نیمه شب، زمان بسیار مناسبی برای ذکر و یاد حق تعالی است. همچنین در هنگام ذکر، نیاز، تضرع و اشک، روی بر خاک نهادن و سجده کردن به سالک کمک می کند.

شمس در جای دیگری از سخنان خود، می فرماید: (رو به دل آرد و در کنجی رود، نیمه شب از میان زن و بچه در گوشه خانه رود و زار زار بگرید تا رقتی آید و دل روی بدو نماید، آنگاه در سجود رود و ... بزارد). (مقالات شمس، ج ۲، ص ۸۵).

مولانا در دفتر سوم همچنین (حکایت آن طالب روزی حلال بی کسب و رنج در عهد داود علیه السلام و مستجاب شدن دعای او) به تاثیر ذکر و دعای شبانه اشاره کرده و آن را کلید اجابت دانسته:

کای خدا، این بنده را رسوا مکن	گر بدم، هم سرّ من پیدا مکن
تو همی دانی و شبهای دراز	که همی خواندم تو را با صد نیاز
پیش خلق این را اگر چه قدر نیست	پیش تو همچون چراغ روشنی است

مثنوی، ج ۲ ص ۱۳۵